

Mana pieredze doktorantūrā

Pamata informācija

Doktorantūras sākums: 2002.gada septembris

Doktorantūras beigas: 2007.gada jūnijs

Diplomu saņēmu: 2007.gada septembrī

Promocijas darbs: disertācija

Promocijas darba nosaukums: Investīciju lēmumu

pieņemšana riska apstākļos

Nozare: Vadībdzinātne

Apakšnozare: Uzņēmējdarbības vadība

Iegūtais grāds: ekonomikas doktora zinātniskais grāds,

Dr.oec.

Vieta: Rīgas Tehniskā universitāte, Inženierekonomikas

fakultāte (toreizējais fakultātes nosaukums)

Vadītājs: Dr.habil.oec. N.Baranovskis



Lēmumu studēt doktorantūrā pieņēmu maģistrantūras studiju noslēguma periodā. Man studijas doktorantūrā šķita dabisks un loģisks turpinājums manām tā brīža studijām. Savu lomu noteikti nospēlēja arī tas, ka tolaik es paralēli studijām nestrādāju. Tādēļ man pat nebija prātā domas, ka es varētu vairāk nestudēt pēc maģistra grāda iegūšanas.

Jāatzīmē, ka man patika studiju process, un studijas man labi paveicās. Taču, manuprāt, galvenais faktors bija tas, ka maģistra darba rakstīšanas laikā man izdevās noformulēt samērā spēcīgu novitāti, to iepriekš nemaz neplānojot: es izstrādāju jaunu metodi investīciju lēmumu pieņemšanai riska apstākļos – noteiktas pakāpes rezultātu neiestāšanās (iestāšanās) varbūtību izmantošanas metodi (šīs metodes nosaukumu gan izstrādāju jau vēlāk doktorantūras laikā, maģistratūrā tā bija metode bez nosaukuma). Mans maģistra darbs tika ļoti labi novērtēts, un arī es pats uzskatīju, ka formulētā novitāte ir kas vairāk kā parasts maģistra darbs. Maģistra darbā novitāte gan nebija pilnīgi līdz galam noslīpēta, piemēram, atsevišķu novitātes elementu pamatojums nebija līdz galam sagatavots.

Doktorantūras studijās es redzēju iespēju gan tālāk pilnveidot savu maģistra darba ietvaros formulēto novitāti, gan arī iespēju pilnveidot sevi. Sevis tālāka pilnveidošana bija arī mans mērķis doktorantūras studijām. Mans mērķis nebija ne vēlme veidot akadēmisko karjeru, ne vēlme veidot zinātnisko karjeru.

Kad pabeidzu maģistratūru (faktiski jau pēc maģistra darba aizstāvēšana), tūlīt sāku aktīvi rīkoties, lai iestāties doktorantūrā. Es biju stingri nolēmis, ka studēšu t.s. budžeta grupā. Tādēļ izvēles iespējas nebija pārāk plašas. Šī iemesla dēļ atteicos no idejas par doktorantūras studijām kādā citā augstskolā, jo tolaik vismaz Latvijas Universitātē praktiski nebija iespēju tikt doktorantūrā pa budžeta līdzekļiem pretendentiem no citām augstskolām. Mana maģistra darba vadītāja tolaik bija docente bez tiesībām būt par promocijas darba vadītāju. Tādēļ biju spiests meklēt sev citu vadītāju. Turklāt manā katedrā tolaik visiem potenciālajiem vadītājiem nebija brīvu vietu. Tādējādi faktiski iegrozījās tā, ka vadītāja meklējumus primārais faktors bija brīvas vietas esamība. Neskatoties uz šo apstākli un to, ka vadītāju biju spiests meklēt citās katedrās, uzskatu, ka ar izvēlēto vadītāju man izveidojās pietiekoši laba sadarbība, kuras rezultāts bija veiksmīgs doktorantūras studiju noslēgums un veiksmīgi aizstāvēta disertācija.

Kad sāku studēt doktorantūrā, tad vēl pastāvēja vecā stipendiju sistēma, kad bakalaura studijās un maģistratūrā stipendijas bija 8-12 Ls/mēn. (atkarībā no sekmju līmeņa) robežās. Tādēļ man diez gan neierasti bija, kad doktorantūrā stipendija bija daudzārt augstāka – ap 65

Ls/mēn. (diemžēl precīzu skaitli šobrīd neatceros), neieskaitot kredītam pielīdzināto papildu stipendiju. Savā ziņā doktorantūra bija studenta paradīze – neliela mācību slodze un daudz lielāka stipendija, kura turklāt nav atkarīga no sekmēm. Tas gan ir tāds ļoti vienkāršots un vienkopusējs situācijas raksturojums, jo doktorantūras galvenā sastāvdaļa nav priekšmetu apguve, bet gan disertācijas (promocijas darba) izstrāde. Taču tā kā disertācijas rakstīšana ir lieta, par ko vairums doktorantu sākumperiodā īpaši nesatraucas, tad tolaik vairums doktorantu šīs nosacīti vieglās studijas uztvēra kā brīvu laiku, ko var izmantot citām aktivitātēm – parasti strādāšanai uz pilnu slodzi. Tolaik, ja doktorants kaut kur paralēli doktorantūrai nestrādāja, tas universitātē tika uzskatīts par trūkumu, nevis priekšrocību. Šī iemesla dēļ, kad stājos doktorantūrā, daži pasniedzēji tā „šķībi” uz mani skatījās, jo es stāšanās brīdī nestrādāju.

Vēlāk, kad tika ieviesta jaunā stipendiju sistēma, tad situācija radikāli mainījās šajā jautājumā. Strādāšana no priekšrocības kļuva par trūkumu. Man sanāca tā, ka jauno stipendiju sistēmu ieviesa tikai aptuveni vienu gadu pēc tam, kad biju sācis strādāt paralēli doktorantūrai. Līdz ar to sanāca zaudēt daļu stipendijas par pēdējo studiju gadu. Taču šo zaudējumu es neuztvēru kā traģēdiju vai tml.

Ja vērtē doktorantūras vieglumu vai grūtumu pēc mācību slodzes, ārēji (neņemot vērā nepieciešamību rakstīt disertāciju) tā bija diez gan maza vai pat simboliska. Apgūstamo priekšmetu skaits bija mazs. Turklāt parasti nekādas nodarbības nebija. Parasti tika iedoti eksāmena jautājumi, kuras tad pašam vajadzēja līdz eksāmenam apgūt. Prasību līmenis šajos priekšmetos arī nebija pārāk augsts – vairumā priekšmetu netika prasīts kaut kas vairāk par to, ko prasīja maģistratūras laikā.

Šo apstākli es uzskatu par vienu tā laika doktorantūras studiju sistēmas nepilnībām, jo nebija skaidrs, kāda tad ir doktorantūras studiju koncepcija un kādi ir šo priekšmetu vieta doktorantūras studiju procesā. Šī problēma nebija tikai manas universitātes problēma. Līdzīga problēma pastāvēja un domāju, ka arī vēl tagad pastāv visā Latvijas augstākās izglītības sistēmā. Bija arī priekšmeti, kuru apguve man tiešām deva reālu ieguvumu, pilnveidoja manas zināšanas un izpratni par dažādām ekonomikas jomām. Tādēļ nevaru teikti, ka pilnīgi visi priekšmeti bija bezjēdzīgi vai tml.

Visgrūtākā doktorantūras sastāvdaļa ir doktora disertācijas (promocijas darba) izstrāde un aizstāvēšana. Lai izstrādātu labu un prasībām atbilstošu disertāciju, ir nepieciešams, lai disertācija saturētu būtisku novitāti – lai tā dotu nopietnu ieguldījumu attiecīgajā zinātnē nozarē. Praksē visādi mēdz būt, un nebūt ne visas aizstāvētās disertācijas atbilst šai prasībai. Taču, ikvienam, kas vēlas studēt doktorantūrā, ir jāsaprot, ka doktora disertācijai ir jāsaturs būtisku novitāti. Šādas disertācijas, nevis priekšmetu apguve, publikācijas vai dalība konferencēs izstrāde ir īstais doktorantūras studiju mērķis.

Nav viegli šādu disertāciju izstrādāt. Lai arī man bija labas iestrādes no maģistra darba, arī man nebija viegli. Doktorantūras laikā es sapratu, ka vēl nepieciešams pietiekoši daudz darba ieguldīt, lai no šīs maģistra darba bāzes rastos disertācija. Taču šis grūtais process dod lielu ieguvumu: tas doktorantu paceļ tādā kā augstākā līmenī – doktorants iegūst spēju pats radīt, nevis tikai aprakstīt un analizēt citu zinātnieku darbus. Manuprāt, labas disertācijas izstrāde ir spēcīgs apliecinājums doktoranta būtiskai kvalitatīvai izaugsmei un ne tikai zinātniskās darbības jomā.

Secinājumi:

Doktorantūra prasa nopietnu attieksmi, lai arī nereti sākumposmā doktorantūra izskatās viegla. Nopietna attieksme nenozīmē, ka doktorantūras studijas vienmēr būs grūtas. Ja doktorantam ir laba sagatavotība no maģistratūras studijām, labas iestrādes no maģistra darba vai kāda cita pētījuma, tad doktorantūras process tiešām ritēs samērā viegli. Taču tas vienalga prasīs no doktoranta nopietnu attieksmi. It īpaši tas būs jūtams doktorantūras noslēguma daļā.

Doktorantūra būtiski pilnveido cilvēku intelektuālajā ziņā. Nepieciešamība pašam radīt būtisku novitāti spēcīgi attīstīta intelektuālās spējas. Vienlaikus uzlabojas izpratne par daudziem savas jomas jautājumiem. Piemēram, lietas, kas iepriekš it kā bija zināmas (apgūtas bakalaura studijās vai maģistratūrā), kļūst saprotamas pavisam citā līmenī, radīsies pavisam cita līmeņa izpratne.

Būtiskas novitātes radīšana galvenā un svarīgākā doktorantūras studiju sastāvdaļa. Bez tās nav iespējas izstrādāt labu disertāciju un līdz ar to sekmīgi pabeigt doktorantūru. Publikācijas, dalība konferencēs un dažādu normatīvo (birokrātisko) prasību izpilde ir pietiekoši svarīga doktorantūras sastāvdaļa, bez kuras nebūs iespējams sekmīgi pabeigt doktorantūru. Tomēr primāra ir būtiskas novitātes radīšana.

Ieteikumi:

Ja ir interese sevi pilnveidot intelektuālā ziņā un ir patikušas maģistratūras studijas, tad iesaku apsvērt doktorantūras studiju iespēju. Doktorantūra nav kaut kas nepieejams vai savādu cilvēku nodarbe.

Ja ir vēlme studēt doktorantūrā, tad svarīgi jau pašā sākumā saprast, kāda būs mana novitāte, kurus es centīšos radīt. Šis ir jautājums, kuram ļoti nopietni jāpieiet, jo no tā lielā mērā būs atkarīgs, vai izdosies izstrādāt labu disertāciju (promocijas darbu). Turklāt šis ir jautājums, kuru katram pašam/ai jāizlemj. Zinātniskais vadītājs, pasniedzēji, kolēģi u.c. līdzcivīķi var palīdzēt par padomu, konsultācijām, tomēr novitāti beigu beigās vajadzēs pašam/ai radīt. Sākums posmā tas būs tikai normāli, ka novitāte ir ļoti vispārīgi formulēta vai nosprausts tikai virziens uz to. Tāpēc jau domāta doktorantūra, lai šo aptuveno novitāti vai virzienu uz to tālāk attīstītu un beigu beigās nonāktu pie būtiskās novitātes disertācijas izstrādes procesā. Vislabāk ir, ja attiecībā uz novitāti ir iestrādes maģistra darbā. Taču šim nolūkam var izmantot arī iestrādes no kādiem citiem saviem pētījumiem vai arī formulēt plānoto novitāti bez speciālām iestrādēm. Galvenais ir formulēt šo plānoto novitāti un saprast, kā tā tiks sasniegta. Jo vājākas būs iestrādes, jo to būs grūtāk izdarīt. Tādēļ vāju iestrāžu gadījumā daudz rūpīgāk ir jāpārdomā, ko es pētīšu, uz kā pamata es formulēšu savu novitāti un kādas vēl darbības veikšu, lai nonāktu līdz plānotajai novitātei.

Nobeigumā iesaku nezaudēt apņēmību un drosmi strādājot pie savas novitātes radīšanas. Vienmēr jārēķinās, ka ne visi Jūsu novitāti uzņems ar „atplēstām rokām”. Turklāt, jo nozīmīgāka un būtiskāka būs novitāte, jo lielāka opozīcija būs iespējama. Tādēļ vajadzēs gana daudz enerģijas patērēt ne tikai novitātes radīšanai, bet arī tās pierādīšanai, t.sk. mazauglīgām diskusijām. Tāds ir zinātnieka liktenis. To jāapzinās, taču tāpēc nav jāatsakās no savām izstrādēm. Ja izstrādātajai novitātei ir labs pamatojums, tad nevajag spēcīgas opozīcijas dēļ atteikties no savas novitātes.